

СТАНОВИЩЕ

относно процедура за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“, в професионално направление: 3.2. „Психология“,
научна специалност „Социална психология“
на Софийски университет „Климент Охридски“

Настоящото становище е изготвено на основание на Заповед на Ректора на Софийски университет „Климент Охридски“ РД-38-57/03.02.2025 за определяне на научно жури по процедурата за публична защита на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“ по докторска програма Социална психология в ПН 3.2 Психология, 3. Социални, стопански и правни науки, и е в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане, Закон за висшето образование, както и действащите Вътрешни правила на Софийски университет „Климент Охридски“.

Тема на дисертацията: Съвременното повествование: Отвъд изчерпанието
смисъл на съдържанието

Изготвил становището: Доц. д-р Наташа Вирмозелова Ангелова, катедра
„Психология“ на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Докторант: Валерия Ружина, катедра „Социална, организационна, клинична
и педагогическа психология“ на Софийски университет „Климент Охридски“.

Научен ръководител: Проф. д.н. Людмил Георгиев, катедра „Социална,
организационна, клинична и педагогическа психология“ на Софийски
университет „Климент Охридски“.

*Дисертационният труд „Съвременното повествование: Отвъд изчерпанието
смисъл на съдържанието“ е обсъден и предложен за публична защита от
катедра „Социална, организационна, клинична и педагогическа психология“
при Философски факултет на Софийски университет „Климент Охридски“.*

1. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата

В структурен план дисертационният труд се състои от въведение, три глави изложение, заключение и библиография. Работата съдържа общо 154 стандартни страници, цитираната литература съдържа 77 научни източника, на кирилица и на латиница.

Дисертацията на Валерия Ружина е увлекателно четиво. Изразните средства подбрани от докторантката позволяват задълбочаване в проблематиката и същевременно разгръщане на темата. Валерия Ружина умее да представя информацията ясно и разбираемо. Разсъжденията ѝ по елегантен начин са преплетени в общата линия на научния дискурс, като са защитени и от цитираните автори.

Във въведението дисертантката разкрива значимостта на историите и повествованието от гледна точка на развитието на индивида и обществото. Издига и редица въпроси свързани със смисъла на съдържанието на историите, начина на предаване на мислите, както и възможна ли е тяхната уникалност. Още тук докторантката издига идеята, че чрез модерното повествование, трябва да се отиде отвъд смисъла, да се погледне съдържанието и да се анализира човешкия дух, публиката, целите и ценности както на артиста създател на повествованието, така и на обществото ползващо творчеството му.

Според авторката, хората консумират съдържание и истории на художествено ниво, което смятат за адекватно на статута им. Както тя правилно отбелязва, в днешно време, най-популярните истории се пишат по-скоро от изкуствен интелект изследващ очакванията и интересите на публиката, отколкото от хора с литературно мислене. Това, което е също интересно и фокусирано в дисертацията на Валерия Ружина е, че тя се стреми да разграничи историите написани, за да изненадват, вълнуват и емоционално възбуждат публиката от тези, които са структурирани в посока развитие на разказа чрез развитие на главния герой, за това как се променя, расте, осъзнава и примирява със съдбата си той.

Важно от социално-психологическа гледна точка е, че анализирайки обществото и епохата, тоест социалния контекст, е възможно да се хипотезира какво съдържание би било интересно за хората, кои истории биха били най-популярни. Разбира се за качеството на дадена история не може да се съди по популярността ѝ, тъй като начина, по който се интерпретира смисъла на

историята, както и начина по който се възприема и разчита тази история зависи от личния контекст, който от своя страна е свързан със социалния контекст. Моделът мулти-култи или културната глобализация и влиянието на пропагандните модели на историите са неизменна част от съвременната реалност. Валерия Ружина съвсем коректно отбелязва, че когато хората са способни да идентифицират и да противостоят на индоктринацията биха могли да си вземат от съответната история само това, което им е необходимо. От психотерапевтична гледна точка това е случването на емоционален катарзис без когнитивно влияние. Един изключителен модел успешно използван в притчите на редица психотерапевтични школи. Историите дават възможност на хората да се свържат както с другите, така и със себе си и да достигнат до смисъла отвъд конкретните думи, но само и ако имат формирано разбиране за това как да си служат с историите. Валерия Ружина впечатлява с критично мислене и яснота на представените разсъждения.

В първа глава докторантката прави обзор на развитието и значението на историите, като акцентира на тяхната еволюция в синхрон с развитието на хората и техния битиен модус. Тук тя разглежда историите като пътеводител и съпроводник на човешкото развитие и израстване чрез изграждане на морални и емоционални ценности, чрез налагане на правила и въвеждане на закона и последствията от нарушаването му. В тази част е разгледала и конструкцията на историите, представила е традиционния вид триетапен, както и по-сложните конструкции и ахронологичната, където събитията не се представят в реда, в който са случили. Разгледана е специфична конструкция на историите наречена „пътя на героя“ и „пътя на героинята“, в които сюжетите се разделят на етапи според развитието на героя и героинята от психоаналитична гедна точка, като тук се има предвид архетипна наклонност към вътрешно или външно, към анализ или битка, към разбиране или отхвърляне.

Във втора глава е представена идеята за ефекта на главнодействащите лица, развитието на протагонистите и героите и развитието на разказа. Тук авторката прави разлика между герой и протагонист като същевременно показва, че тези истории учат на възприятие на реалността, на приемане, а дори и на емпатия. Този нестандартен поглед към световите на разказите позволява обективно и подробно разбиране и интерпретация на събитията, а и на историята като цяло. Представени задълбочено са образите на злодея и антагониста. Съвсем логично и добре обосновано докторантката се фокусира върху образите, които влияят и определят развитието на историята и израстването на героя и протагониста. Двойката злодей-герой е разгледана в дисертацията като

ведещият модел на разказа, тоест двете страни на конфликта, който е в основата на историята. Валерия Ружина разглежда антагониста и злодея не само като враг или пречка пред героя, а поставя акцент върху това, че те са изпитание, противопоставяне. Тя въвежда плавно и разбирането, че в тази роля не влизат само хора или същества, а понякога самата природа и природни бедствия.

Специално място в тази глава е отделено върху емоционалната обратна връзка и привързването към история или герой. Много точно е отбелязването на докторантката, че привързването към дадена творба или герой в контекста на емоционалното преживяване представлява дълбоката връзка и идентификация с образи, които резонират с нас на личностно и емоционално ниво. Също важно място в тази глава заема темата за моделите на поведение и моделирането на поведение чрез истории както при деца, така и при възрастни. Тук по един критичен начин са представени редица примери за моделиране на поведението чрез различни области на изкуството и чрез различни медии.

Трета глава предлага своего рода продължение и задълбочаване на предишната тема. Тук разглеждайки взаимодействието между обществата и влиянието на историите им, докторантката фокусира вниманието върху специфичната настройка към света, която има всяка култура. Валерия Ружина насочва анализа си към националните общества, създаването на националната история, оформянето на патриотизма, към опазването на националната идентичност посредством изграждане на разказа, на фабулата на един народ, както и за националните ценности и хомогенизирането на обществата чрез общите им истории. Същата глава продължава с разсъждения за влиянието на индивидуално ниво чрез медиите и рекламата като проводници на послания, на разкази за желаното, за ценното. Отново, тук авторката напомня, че без личностна подготовка и обучение, без изграждане на умения за анализ и критичност, за емоционална ефективност и диференциация, няма как да се интерпретира коректно случващото се в повествованието.

Специално място е отделено на аудиторията като съавтор на историята, като консуматор и като критик. Свободата в изкуството дава и тази възможност да се включи публиката в различни роли, чрез които да влияе върху развитието на разказа. С това си поведение публиката има ролята и на цензура, регулираща съдържанието.

В глава „Заклучение“ са отразени основните и значими моменти от дисертацията. Чрез методите на социално-психологичен анализ са разгледани историите като част от човешката култура и психика.

Приносите са основно теоретични, не са представени в дисертацията, но са описани в автореферата. Някои от приносите звучат като обобщения от реализираното теоретично изследване.

Съдържанието на автореферта отговаря на това в дисертацията. Публикациите са описани в автореферата, достатъчни са на брой и съответстват на минималните национални изисквания за присъждане на ОНС „доктор“.

2. Техническо изпълнение

Научният труд не е оформен по популярния за докторски дисертации в областта на психологията модел. Научната разработка е теоретичен, социално-психологичен анализ. Качеството на разработката е много високо, темата е разгърната последователно в подтеми и изложението е логично подредено, изказът на докторантката ясен и добре структуриран.

3. Заключение

Представеният научен труд показва, че докторантката Валерия Ружина притежава задълбочени познания по темата на дисертацията. Смятам, че научната разработка отговаря на условията и реда за присъждане на образователната и научната степен „доктор“ по Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за развитие на академичния състав на Софийски университет „Климент Охридски“.

Приемам дисертационния труд на Валерия Ружина на тема „Съвременното повествование: Отвъд изчерпвания смисъл на съдържанието“ за завършен и предлагам на членовете на научното жури да подкрепят процедурата за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, в професионално направление: 3.2. „Психология“, научна специалност „Социална психология“.

10.04.2025г.

гр. Благоевград

Подпис:

(доц.д-р Наташа Ангелова)